

FRANZ
KAFKA

UZUN ÖYKÜ

DÖNÜŞÜM

Çeviri: Ahmet Cemal

FRANZ KAFKA

Dönüşüm

CAN MODERN

Dönüşüm, Franz Kafka
Die Verwandlung

Almanca aslından çeviren: **Ahmet Cemal**
Dizi editörü: **Emrah Serdan**
Mizanpaj: **Atahan Sıralar**
Kapak tasarımı: **Utku Lomlu / Lom Creative**

Bu eser ilk kez 1915 yılında Kurt Wolff Verlag tarafından yayımlanmıştır.
Bu kitapta kaynak alınan baskı: Fischer, 1986

© 1986, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Ciltli 1. basım: Kasım 2019, İstanbul
Bu kitabın 1. baskısı 10 000 adet yapılmıştır.
ISBN 978-975-07-4141-8

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit
Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Dalgıç İş Merkezi No: 3 Kat: 2
Topkapı-Zeytinburnu
Sertifika No: 33837

Can Sanat Yayınları Yapım ve Dağıtım Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
canyayinlari.com/9789750741418
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 43514

FRANZ KAFKA

DÖNÜŞÜM

UZUN ÖYKÜ

Almanca aslından çeviren:

Ahmet Cemal

Franz Kafka'nın
Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Dava, 1999

Amerika, 2006

Ceza Kolonisinde, 2007

Babaya Mektup, 2008

Bir Kavganın Tasviri, 2009

Milena'ya Mektuplar, 2009

F R A N Z K A F K A

1883'te Prag'da doğdu. Kafka'nın ailesiyle olan ilişkisi, Yahudi asıllı oluşu, içinde yaşadığı toplum ve siyasal ortam, çevresine yabancılaşmasını kolaylaştırdı. 1906'da hukuk doktorasını tamamlayan Kafka'nın ilk yapıtları *Bir Kavganın Tasviri* ve *Taşrada Düğün Hazırlıkları*, 1912'den önce yayımlandı. 1912'den başlayarak *Dönüşüm*, *Amerika*, *Dava* adlı başyapıtları birbirini izledi. *Ceza Kolonisinde* adlı öyküsü –suç sorununu işlemesi açısından– *Dava* ile ilişkiliydi. Vereme yakalanan Kafka, 1924'te Viyana yakınlarındaki Kierling Sanatoryumu'nda öldü ve Prag'da toprağa verildi. *Şato* adlı son romanı yarım kalan Kafka, yapıtlarında çağımız insanının korkularını, yalnızlığını, kendi kendine yabancılaşmasını ve çevresiyle iletişimsizliğini dile getirdi. Kafka, tüm yapıtlarının yakılmasını vasiyet etmiş olsa da, dostu Max Brod bu isteğini yerine getirmedi ve onun eserini XX. yüzyıl edebiyat tarihine kazandırdı.

A H M E T C E M A L

1942'de İzmir'de doğdu. St. Georg Avusturya Lisesi ve İÜ Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. *Yazko Çeviri* dergisini yönetti. Hölderlin, Kleist, Brecht, Canetti, Remarque, Celan, Zweig, Musil, Trakl, Benjamin, Kafka, Lukács, Fischer, Bachmann, Goethe, Paz gibi yazar ve şairlerin yapıtlarını dilimize kazandırdı. Deneme kitaplarının yanı sıra *Dokunmak* adlı öykü kitabı ile *Kıyıda Yaşamak* adlı romanı yayımlandı. Çeviri edebiyatına yaptığı hizmetlerden ötürü Avusturya Federal Cumhuriyeti Altın Liyakat Nişanı'nı ve 2010 yılı Tarabya Çeviri Ödülleri Almancadan Türkçeye Büyük Çeviri Ödülü'nü aldı. 2017'de aramızdan ayrıldı.

————— *Tezer Özlü için, ölümlle kesilmiş bir
dostluğun ve
ortak Kafka sevgimizin anısına*

Ahmet Cemal

İÇİNDEKİLER

Kafka'yı yeniden çevirirken	11
<i>Dönüşüm</i>	17
<i>Dönüşüm</i> 'e sonsöz	91
Kafka'dan Felice'ye <i>Dönüşüm</i> üzerine	97
<i>Dönüşüm</i> 'le ilgili başkaca yazışmalar, günce notları ve konuşmalar	105

KAFKA'YI YENİDEN ÇEVİRİRKEN

“Kafka ile yaşamak, acınacak güncelliğimizin en
büyük umudu.”

Tezer Özlü, 1984

TEZER ÖZLÜ, YUKARIDAKİ cümleye 1984 yılında, *YAZKO Çeviri* dergisinin Franz Kafka için hazırladığımız özel sayısındaki yazısında yer vermişti. Şimdi aradan 26 yıl geçti. Tezer Özlü, yıllardır aramızda yok. Ama bu satırları yazdığım sırada *Dönüşüm*'ün Can Yayınları'nda 28. baskısının hazırlanıyor olması, toplumumuzda Kafka ile yaşayanların sayısında önemli bir artma olduğunu gösteren, sevindirici bir işaret.

Dönüşüm çevirisi, geride kalan 27 baskı boyunca ilk basım için hazırladığım önsözle çıktı. Şimdi, yayınevinin –çok yerinde bulduğum– isteğine uyararak yeni bir önsöz yazıyorum. İlk önsözde söylediklerim, geçerliliğini elbette bugün de korumakta. Ama aradan geçen yıllar boyunca bazı değişiklikler oldu. Örneğin, “artık aramızda olmayanlar”ın kervanına sevgili Erdal Öz de katıldı. Erdal Öz'ün ölümüyle birlikte edebiyatımız önemli bir yazarı-

nı, yayıncılığımız ise çok değerli bir üyesini yitirdi. Bana gelince Erdal Öz'le birlikte yirmi altı yıllık bir dostumu, dolayısıyla da hayatımın bir bölümünü yitirdim.

Ama ilişkimiz, bir şekilde bugün de sürüyor. Yıllar önce seyrettiğim bir oyunun kapanış sahnesinde, değerli tiyatro sanatçımız Şükran Güngör'ün dediği gibi: "Ölüm, bir hayata son veriyor; ama bir ilişkiyi bitiremiyor..." Bizimkisi de bitmedi; ama bazı sabahlar bana telefon açıp sevgi ile yoğrulmuş bir mizahla, "Nasılsınız efendim?" diye soran o sesin yokluğuna sanırım hiç alışamayacağım. Çünkü Kafka'yı okumak gibi, o sesi duymak da benim için hayatımızın acınası sıradanlığı içerisinde hep en büyük umutlardan biri olmuştur.

İlk basımın önsözünde de belirttiğim gibi, Kafka'nın *Die Verwandlung* adlı eserini dilimize ilk getiren, ben değilim. Bu kitap, benden önce çeşitli tarihlerde Vedat Günyol, Arif Gelen ve Kâmuran Şipal gibi çok değerli çevirmenler tarafından da Türkçeye çevrilmişti. Hemen belirteyim ki, bu çalışmaya önceki çevirileri beğenmediğim veya yeterli görmediğim için başlamadım. Tam tersine, onların hepsini son derece saygıdeğer ve yetkin düzeyde çalışmalar olarak görüyorum. Ne var ki, uğraşına tam anlamıyla gönül vermiş bir çevirmen, yabancı dilde okuduğu bir yazara ve eserlerine bir defa vurulmayagörsün; o vurulma anından sonra o yazara –daha önce kaç defa çevrilmiş olursa olsun– bir de kendi yazılı sesini vermek, çevirmen için gerçek bir tutkuya dönüşebilir. Bu tutku, birincil olarak kendi yapacağı çevirinin öncekilerden üstün olacağı inancından kaynaklanmaz – belki genel olarak kaynaklanmamalıdır da. Önemli olan, o çevirmende kendi yorumunu da aktarma tutkusunun doğmasıdır. Bu tutku, çevirmenin iç dünyasına

bir defa yerleşti mi, eser daha önce çevrilmiş veya çevrilmemiş; artık hiç fark etmez. Ben, *Dönüşüm*'den sonra aynı tutkuyu *Dava* için de yaşadım. Ayrıca Kafka, bana böyle bir tutkuyu aşlamış olan tek yazar değil... Örneğin Stefan Zweig çevirilerim arasında da daha önce başka çevirmenlerce dilimize aktarılmış olan metinler var.

Kafka'nın *Die Verwandlung* başlıklı uzun öyküsü, daha önce hep Değişim adıyla çevrildi ve öyle tanındı. Oysa Almancada "die Verwandlung", bir değişimden, değişiklikten çok daha köktenci bir olguyu, bütünüyle değişip başkalaşmayı, bir metamorfoz durumunu dile getiren bir sözcüktür; öyküde Gregor Samsa'nın bir sabah kendini yatağında bir böcek olarak bulması, salt bir değişim değil fakat başkalaşım'dır; o, insanlığını koruyarak bazı değişiklikler geçirmemiştir; artık farklı bir canlı türü olmuştur. Ben de bu nedenle çevirime "Değişim" yerine "Dönüşüm" başlığını seçtim.

Türkiye'de okur, bu öyküye gerçekten yoğun ilgi gösterdi. şu anda 28. basımın çıkmak üzere oluşu, bunun kanıtı. Dikkat çekici olan bir başka nokta ise bu ilginin özellikle gençlik kesiminden gelmesi. Yıllardır çeşitli üniversitelerde ders verdiğim için, bu durumun yakından tanığıyım. Bazen gençlerin bu yoğun ilgisini kitabın inceliği ile açıklamaya kalkışanlar da oldu. Ama ben bu düşünceye hiçbir zaman katılmadım. Çünkü *Dönüşüm*, sayfa sayısının azlığına, ayrıca üslubunun da görünüşteki yalınlığına karşılık, deyim yerindeyse öyle kolay yutulur lokma değil. Bence asıl nedeni bir başka olguda aramak gerekiyor. Kafka, *Dönüşüm*'ü 20. yüzyılın başlarında kaleme aldı. İçinde bulunduğu zaman parçası, 19. yüzyılın son çeyreğinin, başka deyişle Avrupa insanının çeşitli toplumsal ve

bireysel nedenlerle insan kimliğine artık çok kuşkuyla bakmaya koyulduğu, bu kimliğe yabancılaştığı bir zamanın doğal uzantısıdır. Bu zaman parçasını yaşamakta olan insan, hangi niteliklerinden dolayı kendini insan diye adlandırabileceğinden emin değildir; dahası, belki insan olmak istediğinden de artık emin değildir. Kafka, Gustav Janouch'la konuşmalarının – bu çevirinin sonuna koyduğum– bir bölümünde bunu vurgulamıştır. Janouch'un, İngiliz yazar ve eleştirmen David Garnett'in bir kitabında *Dönüşüm*'ün yöntemini kopya ettiğini söylemesi üzerine, ona şu karşılığı verir:

Hayır! Yöntemi benden almadı. Bu yöntemin kaynağı, içinde yaşadığımız zaman. İkimiz de zamandan kopya ettik. Hayvan bize insandan daha yakın. Parmaklık, burada. Hayvanla yakınlık kurmak, insanlarla kurmaktan daha kolay.

Kafka, aynı konuşmaların bir başka yerinde ise görüşlerini daha da ayrıntılı dile getirir:

Herkes, beraberinde taşıdığı bir parmaklığın ardında yaşıyor. Şimdi hayvanlarla ilgili bunca şey yazılmasının nedeni de bu. Özgür ve doğal bir yaşam duyulan özlemin ifadesi. Oysa insanlar için doğal yaşam, insanca yaşamdır. Ama bunu anlamıyorlar. Anlamak istemiyorlar. İnsan gibi yaşamak çok güç, o nedenle hiç olmazsa kurgusal düzeyde bundan kurtulma isteği var... Hayvana geri dönüldüğü. Böylesi, insanca yaşamaktan çok daha kolay. Herkes sürüye katıldığından ötürü güven içerisinde, kentlerin yollarından geçip işe, yemliklerin başına ve eğlenceye

gidiyor. Tıpkı büroda olduğu gibi, sınırları iyice çizilmiş bir yaşam. Böylesi bir yaşamda mucizeler değil, yalnızca kullanma talimatları, doldurulacak başvuru formları ve kurallar var. Özgürlükten ve sorumluktan korkuluyor. O nedenle insanlar, kendi yaptıkları parmaklıkların ardında boğulmayı yeğliyorlar.

Ülkemizde *Dönüşüm*'e yoğun ilgi gösterdiğini söylediğim gençlik kesimi, seksen sonrası kuşakların içinden gelme. Bu, kimliğini sorgulamak, gerçekte nasıl bir dünyada yaşamak istediğini araştırmak ve belki de hepsinden önemlisi, hangi niteliklerin yardımıyla kendine insan demekte haklı olacağını bilincine varmak için düşünülebilecek bütün haklı nedenlere sahip bulunan bir kesim. O gençlerin *Dönüşüm*'le kurdukları veya kurmak istedikleri bağı çok iyi anlıyorum.

Bana Kafka'nın eserlerini dilimize yeniden çevirme olanağını sağlamış olan dostum Erdal Öz'e şükran borcum sonsuz. Bu yazıyı noktalarken sözü edilmesi gereken birisi daha var, –tıpkı Erdal gibi– artık aramızda olmayan yazar ve çevirmen Tezer Özlü. Kendisi, ülkemizde Kafka'yı en iyi bilenlerden biriydi. Yaşasaydı, bu bağlamda çeviri projeleri vardı. Ayrıca ortak bir çalışmayı da ayrıntılı olarak planlamıştı. Bu arada, son görüşmemizde bile benden, Kafka çevirilerini sürdürmemi ısrarla istemişti.

Erdal Öz'ü ve Tezer Özlü'yü saygı, sevgi ve özlemlerle anıyorum...

Ahmet Cemal
Moda, Aralık 2010

Gregor Samsa bir sabah uyandıığında kendini yatağında dev bir böceğe dönüşmüş olarak bulur. Genç adam bir günde ailesinin iğrenerek baktığı, evden çıkarmak için her yola başvurduğu, toplumun asla kabul edemeyeceği bir varlığa dönüşmüştür. Artık bir insan değildir; buna rağmen hissettiği yabancılaştırmadan, eksiklik ve suçluluk duygusundan kurtulmayı, insanca bir yaşam sürmeyi ister.

1915'te yayımlanan öyküsünde Franz Kafka insanın trajik yalnızlığını ve üstüne kapanan duvarları aşma çabasını çarpıcı bir yalınlıkla dile getiriyor. **Dönüşüm**, yirminci yüzyılın çıkardığı en karanlık, ancak en evrensel metinlerden biri, yankısı hiç dinmeyecek bir başyapıt.

